

jóakarattal hallgatják a zenét.”⁹⁴ Talán nem meglepő, hogy Mahler nem New Yorkban képzelte el a jövőt. Nyilvánvalóan csak addig akart a városban maradni, amíg elég tapasztalatot és pénzt gyűjt össze, hogy visszatérhessen Európába és valahol – Bécs közelében – nyugalomban letelepedhessen.

1910 nyara

Mahlerék 1910. április 12-én Cherbourg-ból érkeztek Párizsba. A zeneszerzőnek csak öt napja maradt, hogy felkészüljön a *Második szimfónia* előadására a Théâtre du Châtelet-ben, amit április végén két római koncert követett (a harmadik tervezett koncertet a zenekar hibájából le kellett mondani). Május 3-án megérkeztek Bécsbe, de itt sem volt nagyobb nyugalomuk. Szeptember 12-én volt esedékes a *Nyolcadik szimfónia* ősbemutatója Münchenben, és addig (a zenekar számos tagjának segítségével) még elő kellett készíteni a kórusokat, ki kellett nyomtatni a zongorakivonatokat és a kóruszólamokat. Május és június folyamán Mahler fáradhatatlanul ingázott Bécs, München és Lipcse között. Próbákat, megbeszéléseket tartott a zenészekkel és a szólistákkal. Viszont Alma, aki ez alkalommal jól érezte magát New Yorkban, már-már a végkimerülés határán volt. „Megbetegedtem, és egyszerűen képtelen voltam tovább működni. Teljesen kimerített az az óriás motor, amit Mahler szelleme jelentett.”⁹⁵ Orvosi utasításra Alma hathetes kúrát vett Tobelbadban, hogy testileg és lelkileg is kipihenje magát. Tobelbad, a Graztól néhány kilométerre fekvő stájer kistelepülés akkoriban nagyon divatos fürdőhely volt, nem utolsósorban azért, mert az ottani természetes vizű fürdő a drezdai orvos, Dr. Heinrich Lahmann holisztikus eljárásait alkalmazta. A tobelbadi kúra az egyszerűsége helyezte a hangsúlyt: a bőséges étkezésre, levegő-,

94 Herta Blaukopf (szerk.), *Gustav Mahler. Briefe*, 395. skk.

95 AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 215.

pára- és fényfürdőkre, testedzésre, szabad mozgásra és a víz gyógyító erejére. Mahler 1910. június 1-jén elkísérte feleségét, a hatéves Annát és Anna angol nevelőnőjét Tobelbadba, majd másnap visszatért Bécsbe. Bár Alma nem volt egyedül, olyannyira eluralkodott rajta a „melankólia és magány” érzete, hogy „az intézmény állapotomért aggódó vezetője fiatalembereknek mutatott be, akik a sétáimon elkísérhettek”.⁹⁶

Még ha Alma el is hallgat ezt-azt, és beszámolóit el is torzítja sajátos nézőpontja, levelezéséből jól rekonstruálható, mi történt 1910 nyarán Toblachban és Tobelbadban. Itt van egyrészt a harmincat éppen csak betöltő, több szempontból is kielégületlen asszony. Kilenccévé él házasságban egy döntően a zenéjének élő zsenivel. Ám belső és külső elégedetlensége nagyon megviseli. Bár kapcsolatukat bearanyozta egy-egy jobb pillanat, viszonyuk többé-kevésbé közömbös együttélésre korlátozódott, ami szinte kizárólag arra szolgált – és ebben a tekintetben nagyon is tipikus példája a századelő polgári házasságainak –, hogy a látszatot fenntartsa. Kettejük kapcsán – jó néhány vetélés vagy abortusz után, arról nem is beszélve, hogy Mahler csalódottan távozott a városból – aligha lehet szó erotikus feszültségről vagy szexuális kielégülésről. Az ebből az időszakból származó fényképekről egy testes, gyorsan öregedő asszony tekint ránk. Ez erős kontrasztban áll Mahler megjelenésével, aki szívbetegsége és a tetemes korkülönbség ellenére továbbra is fiatalos ember benyomását kelti. Ekkor ismerkedett össze a sokszorosan csalódott Alma a huszonhét éves német építésszel, Walter Gropiusszal. Gropius, aki miután szülővárosában, Berlinben befejezte tanulmányait a neves építész, Peter Behrens mellett, és elkezdett szabadúszóként dolgozni, rövid gyógyüdülésre érkezett Toblachba.⁹⁷ Alma 1910. június 4-én találkozott a magas, rendkívül vonzó férfival. Azonnal lenyűgözte Gropius férfias megjelenése. De az ifjú építész sem tudta kivonni magát az Almából

96 Uo.

97 Vö. Reginald Isaacs, *Walter Gropius. Der Mensch und sein Werk*, 1. kötet (Frankfurt/M., 1985), 98. skk.

áradó világlátott, tapasztalt asszony kisugárzása alól. Hamarosan egy párt alkottak.

Úgy tűnik, Gustav Mahlernek fogalma sem volt a történetekről. Münchenből, Lipcséből és Bécsből fáradhatatlanul bombázta Almat leveleivel és távirataival. Ezekben – ahogy korábban is – beavatta az asszonyt mindennapjaiba. Lelkesen vázolta közös – immár a pénzkereset ocsmány nyűgétől mentes – életüket a következő és egyben utolsó New York-i évad után. Alma közelgő születésnapjára Carl Moll segítségével diadémot csináltatott a neves bécsi építésszel és tervezővel, Josef Hoffmann-nal. Ám válasz egyre ritkábban érkezett, míg a levelek végül teljesen elmaradtak. Mahler idegeskedni kezdett. Június 21-i levelében kendőzetlenül rákérdez: „Titkolsz előlem valamit? Úgy érzem, valami lapul a sorok között.”⁹⁸ Úgy tűnik, Alma nem volt abban a helyzetben, hogy Mahlert megnyugtassa. Öt nappal később ugyanis távirat érkezett a férfitől a következő üzenettel: „Miért nem válaszolsz? Nagyon aggodom. Kérlek, azonnal írd!”⁹⁹ Mahler érezte, hogy valami nincs rendjén. Anyósának a következőket írta: „Annyira aggasztanak Almschi levelei. Van bennük valami nyugtalanító. Mégis mi lehet vele?”¹⁰⁰ Az aggodalomtól félőrrülten utazott június 30-án Bécsből Toblachba. Két napot töltött el feleségével és kislányával. Nem tudjuk, pontosan hogyan zajlott a találkozó, de Almának láthatóan sikerült megnyugtathatnia férjét, és eloszlatnia aggodalmait. Erről tanúskodik Mahler levele Anna Mollhoz: „Csak pár szóban: élőben egész kipihentnek és erősnek találtam Almschit. Meg vagyok róla győződve, hogy jót tesz neki a kezelés.”¹⁰¹

Mahler 1910. július 4-én egyedül utazott el Trenkerhofba, hogy nekifogjon utolsó műve, az áhított *Tizedik szimfónia* megírásának. Elutazása után Alma és Gropius folytatta titkos viszonyát. Amikor a pár július közepén megérkezett Toblachba, megfogadták, hogy a

98 La Grange–Weiß (szerk.), *Ein Glück ohne Ruh*, 432., 1910. 06. 21.

99 Uo., 434., 1910. 06. 25.

100 Herta Blaukopf (szerk.), *Gustav Mahler. Briefe*, 410.

101 Uo., 407.

legnagyobb körültekintéssel járnak el, mert azt semmiképpen nem hagyhatják, hogy Mahler valahogyan híret vegye a dolognak. Megállapodtak, hogy leveleit Gropius *poste restante* küldi Toblachba. Ez egészen 1910. július 29-ig zökkenőmentesen működött is. Akkor azonban beütött a krach. Mahler – szokása szerint – a zongoránál ülve nézte át a postát, amikor kezébe került egy levél, amit épp aznap kézbesítettek Trenkerhofba. Az Almának szánt üzenet címzettje „Mahler igazgató úr” volt. Bár a levél nem maradt meg az utókornak, minden bizonnyal szerelmes ígéretekkel és intim célzásokkal volt tele. Mahler ugyanis néhány sor után megelegette az olvasást, és – ahogy Alma felidézi – „a levelet lobogtatva, elfúló hangon vont kérdőre: »Mégis mit jelentsen ez?«”¹⁰² Két nappal később a teljesen zavart Alma levelet írt Gropiusnak: „Mivel a dolog véletlenül derült ki, nem pedig úgy, hogy én bevallottam volna, [Mahler] most minden bizalmát és hitét elvesztette bennem! [...] Gondolj csak bele! A levélen, amiben nyíltan beszélsz szerelmes éjszakáinkról, *Gustav Mahler úr, Toblach, Tirol* szerepelt címzettként. Tényleg ezt akartad?”¹⁰³ A téves címzés a mai napig fejtörést okoz a kutatóknak. Gropius vajon szándékosan címezte meg a levelet Gustav Mahlernek, hogy így vigye kenyértörésre a dolgot? Vagy – ahogy később a Mahler-kutató Henry-Louis de la Grange-nak mondta – tényleg csak figyelmetlenségről volt szó?

Alma elbizonytalanodott. Annál is inkább, mert Mahler nem vádaskodott, hanem épp ellenkezőleg – évek óta talán első alkalommal – figyelmesen meghallgatta feleségét: „Elmondhatatlan, mi következett ezután. Végre mindent kimondhattam: hogyan vágyom évek óta a szerelmére, és hogyan nézett át rajtam hatalmas küldetése tüzétől fűtve!”¹⁰⁴ Mahlert nem is az eltitkolt viszony leplezése, hanem Alma vádaskodása taszította súlyos kétségek közé. Megrémült, hogy elveszti feleségét. Alma kilátástalannak érezte a helyzetet. Walter Gropius személyében végre talált egy férfit, aki

102 AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 215.

103 AMW Walter Gropiusnak, vasárnap [1910. 07. 31.], BHA.

104 AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 216.

nemcsak eksztatikus éjszakákkal és szerelemmel ajándékozta meg, de a rég vágyott figyelmet, a közös jövő ígérését is magában hordozta. Ugyanakkor Mahlert sem hagyhatta el. Hozzá mindenekelőtt az együttérzés kötötte („Gustav olyan, mint egy drága, beteg gyerek”), de érezte, hogy „mellette maradni az életet, elhagyni őt pedig a halált jelentené számára”.¹⁰⁵ Erre a dilemmára Alma nem talált jó megoldást.

A helyzet még kellemetlenebbé vált, amikor Gropiusnak az az örült ötlete támadt, hogy az ügyet tisztázandó személyesen keresi fel Mahlert. Alma utóbb ugyan azt állította, hogy a tervről semmit sem tudott, és Mahler kíséretében teljesen véletlenül futott bele Gropiusba, aki egy toblachi híd alatt várta őket (Mahler bele is egyezett, hogy meghallgatja a férfi mondandóját), ez azonban torz krónikája az eseményeknek. Az igazság az, hogy Gropius előre tájékoztatta Almat közelgő látogatásáról.¹⁰⁶ És vajon mit remélt a férfi ettől a furcsa találkoztól? Talán azt gondolta, megkéri Mahlert, hogy mondjon le Almáról a kedvéért? Alma visszaemlékezései szerint Mahler elvonult a szobájába és hagyta, hogy felesége és Gropius kettesben beszélgessenek: „Mahler föl-le járkált a szobájában. Két gyertya égett az asztalon, a Szentírást olvasta. Azt mondta: »Bármit teszel, úgy lesz jó. De dönts!« Ám nekem nem volt választásom!”¹⁰⁷ Alma utóbb azt állította, ezen az éjszakán felelősségérzetétől vezérelve döntött Gustav Mahler mellett, és mondott le a boldog jövőről Walter Gropius oldalán. Döntése azonban inkább taktikus menekülőút volt saját zavarodott és tökéletesen kilátástalan helyzetéből. Ami az igazat illeti, Alma nem hozott döntést. Más szavakkal: mindkét férfi mellett döntött, és ezzel egy – a gyakorlatban – nehéz és nyomasztó, ám labilis érzelmi életét tekintve előnyös megoldás mellett tette le a garast. Kétségek között őrlődő, elkeseredett férjében azt a hamis benyomást keltette, hogy visszanyerheti feleségét. De szeretőjében sem hagyott sem-

¹⁰⁵ AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül, BHA.

¹⁰⁶ Vö. Walter Gropius AMW-nek, levélvázlat, szerda [1910. 08. 03.], BHA.

¹⁰⁷ AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 218.

mi kétséget, kihez húz a szíve. A levelek, amelyeket Alma ezeken a nyári napokon Walter Gropiusnak írt, egyértelműek: „Tudnod kell, hogy szeretlek, hogy éjjel-nappal csak rád gondolkodom. Tudnod kell, hogy másra sem vágyom, mint hogy a tiéd legyek és a tiéd maradjak.” Még arra is felszólítja, szorgosan, energikusan tegyen meg mindent a karrierje érdekében. „Mert minél többet teszel le az asztalra, annál értékesebb leszel számomra.”¹⁰⁸ Augusztus 11-én pedig egyenesen így fogalmazott: „Gondolj magadra úgy, mint a szeretőmre!”¹⁰⁹

Kétes szerepet játszott az eseményekben Alma anyja, aki augusztus 9-én érkezett Toblachba. Mahler nagyon ragaszkodott apósához és anyósához, akik végtére is ugyanahhoz a nemzedékhez tartoztak, mint ő maga. Míg Carl Mollt beszélgetőpartnerként és tanácsaiért becsülte, anyósa iránt egészen mély odaadással viseltetett. Úgy tűnik, „a drága mama” – ahogy az eseményekből kiviláglik, alaptalanul – Mahler határtalan bizalmát élvezte. Anna Moll, akit Alma valószínűleg már Tobelbadban beavatott viselt dolgaiba, házasságon kívüli románcok tekintetében nagy rutinnal rendelkezett. Éveken át csalta Emil Jakob Schindlert Carl Moll-lal, és nagyon úgy tűnik, lányát is tanácsokkal támogatta. Abban mindenesetre semmi kivetnivalót nem talált, hogy egyrésztől vejét vigasztalja, másrésztől annak riválisát örvendeztesse meg szívhez szóló levelekkel. Anna Moll abban reménykedett, Gropius végre boldoggá teszi a lányát. Leveleit „Kedves Walter”-nek címezte, mert – mint írta – „olyan közel áll a szívemhez, hogy nem találok jobb megszólítást.”¹¹⁰ Ezek a szavak nem sok kétséget hagynak Anna Moll kétkulacsosságát illetően. „Az biztos, hogy Alma jelenleg nem hagyhatja el Gustavot – próbált augusztus közepén Gropius lelkére beszélni. – Ez meg se forduljon a fejében! Kizárt, hogy ezután boldogok lehetnétek. Mit tehettek hát? Muszáj megtalálnotok az erőt magatokban és kiktartanotok. Még olyan fiatalok vagytok mindketten. Még van idő-

¹⁰⁸ AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül, BHA.

¹⁰⁹ AMW Walter Gropiusnak, csütörtök [1910. 08. 11.], BHA.

¹¹⁰ Anna Moll Walter Gropiusnak, dátum nélkül [1910 nyara], BHA.

tök.” A levelek stílusa egyre inkább egy összeesküvés hangvételére emlékeztet: „A levelezéssel óvatosabbnak kell lennünk. Gustav rettenetesen megszenvedi, ha levél érkezik magától. És mindig ő veszi át a postát. Nem szabad közvetlenül nekem címeznie a leveleket, Toblachba. Kész csoda, hogy tegnap nem ismerte fel a maga kézírását.” Nem kérdés, hogy kihez húzott Anna szíve: „El sem tudom mondani, mennyire együttérzek, együtt szenvedek magával és Almával. De maga ezt biztosan érzi.”¹¹¹

Biztatonak szánt szavai („Még ráértetek!”) egészen cinikusnak hangzanak a későbbi események tükrében. Nem elrugaszkodott a feltételezés, hogy 1910 nyarán a család már számolt Mahler esetleges halálával. Azt persze nehéz megállapítani, ezek a rettenetes augusztusi napok, valamint Alma hűtlensége mennyiben járultak hozzá ahhoz, hogy Mahler 1911 májusában életét vesztette. Ám azzal bizvást számolhatunk, hogy súlyos fizikai stressz alatt állt azokban a sorsdöntő napokban, amikor Anna nevelőnőjétől elkapta a torokgyulladását. De még az orvosi vonatkozásoktól eltekintve is elgondolkodtató Alma vallomása 1920 júliusából: „Kívántam Gustav halálát. Akkoriban másvalakit szerettem, és Gustav volt a fal, amin képtelen voltam áthatolni.”¹¹²

Mahlernek fogalma sem volt arról, mi történik a színpalak mögött. Házasságát illetően tele volt reménnyel. Szinte örült módjára halmozta el Almát szerelme patetikus bizonyítékaival. Neki ajánlotta például a *Nyolcadik szimfóniát*, amelynek kéziratát ezekben a drámai hetekben hozta nyomdakész állapotba. Rossz lelkiismeretétől vezéreltetve ismét elővette Alma ifjúkori kompozícióit, sőt nekifogott átdolgozásuknak is.¹¹³ Még ebben az évben elkészült öt további dallal, amelyeket Bécsben és New Yorkban mutattak be. Fordulat állt be egészen hétköznapi kérdésekben is. Ekkortól fog-

111 Anna Moll Walter Gropiusnak, 1910. 08. 18., BHA.

112 AMW, „Napló”, 171., 1920. 07. 27., MWC.

113 Vö. Jörg Rothkamm, „Wer komponierte die unter Alma Mahlers Namen veröffentlichten Lieder? Unbekannte Briefe der Komponistin zur Revision ihrer Werke im Jahre 1910”, *Die Musikforschung* 4 (2000), 432–445.

va például mindig nyitva állt a kettejük hálószobáját elválasztó ajtó. Mahler ugyanis hallani akarta Alma lélegzését. Éjszakánként sokszor Alma ágya mellett álldogált, és kósza szellemként őrizte az asszony álmát. Alma nemegyszer azon kapta, hogy vigasztalhatatlanul sír, amikor érte ment komponálókázába, hogy ebédre hívja.¹¹⁴ Mint Gropiusnak augusztus közepén megvallotta, Alma nem kevés meglepéssel vette tudomásul ezeket a változásokat. „Most majd megkapom G-től, ami jár nekem. Azt mondja, nehéz szövegeket akar velem olvasni, a közös zenélésbe már bele is fogtunk. Egyszóval: e pár nehéz nap eredményeképp mintha kicsérélték volna [...] csak nekem él. És bár épp most fejezett be egy szimfóniát, amiben korunk minden szörnyűségét ábrázolta, még a »papíréletet« (Mahler így nevezte zenének szentelt életritmusát) is elhagyja a kedvemért.”¹¹⁵ Tanulságosak e sorok. Egyrészt emléket állítanak Gustav Mahler élete tán legnehezebb időszakának, amit Alma érzéketlenségében csak „pár nehéz nap”-nak titulál (nyilván magát igyekszik felmenteni). Másrészt kitűnik belőlük Alma burkolt öröme is, hogy Mahler hiába küzd az ő szerelméért. A férfi tán sejtette, hogy kilátástalan küzdelmet folytat. Mindenesetre az ekkoriban készülő *Tizedik szimfónia* partitúrája telis-tele van Mahler feszült lelkiállapotára utaló margójegyzetekkel. Ezek arra utalnak, hogy Alma találóan fogalmazott, amikor „korunk minden szörnyűségéről” beszélt.¹¹⁶ „Kegyelmezz, ó, Istenem! Ó, istenem! Miért hagyta el engem? Legyen meg a te akaratom!” Vagy: „Tánra perdül velem az ördög! Örület! Ragadj meg, te átkozott! Pusztíts el! Arra sem akarok emlékezni, hogy ki vagyok!” E szavak igen pontos képet adnak Mahler örületbe hajló kétségbeeséséről. Naponta írta az újabb és újabb leveleket Almának, amelyekben megváltó szereleméért könyörgött: „Jöjj! Kergesd el a sötét szellemeket! Meg-

114 Vö. AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 216.

115 AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül [feltehetően 1910 augusztusának közepe], BHA.

116 Vö. Jörg Rothkamm, *Gustav Mahlers Zehnte Symphonie. Entstehung, Analyse, Rezeption* (Frankfurt/M., 2003).

ragadtak, és földre kényszerítettek. Maradj velem, oszlopom légy! Jöjj még ma, hogy újra talpra állhassak. Tehetetlenül fekszem, és némán kérdezem: megszabadulhatok-e még, vagy a sorsom már biztosan a pusztulás?”¹¹⁷ Aztán így ír: „Úrrá lett rajtam a vágy, sorsom örök szenvedés!”¹¹⁸

A házasságuk egésze alatt a fegyelem és aszkézis mintapéldányaként megnyilatkozó Mahler eksztatikus vallomásai minden bizonnyal megijesztették Almát. Walter Gropiusnak címzett beszámolójából kiderül, egyenesen attól tartott, hogy Mahler megbolondult: „az a bálványimádó szerelem és rajongás, amivel irányomban viseltet, aligha vehető komolyan.”¹¹⁹ Alma ugyan nyilvánvalóan túlzott, de az kétségtelen, hogy 1910 augusztusának végén Mahler már közel volt az idegösszeroppanáshoz.

Miután a nevelőnőtől elkapott egy súlyos torokgyulladást, augusztus 23-án éjjel Mahler „összeroppan. Mama és én hajnali háromtól [...] mellette voltunk, és már a legrosszabbtól tartottunk.”¹²⁰ Ebben a helyzetben azonnali segítségre volt szükség. Utólag eldönthetetlen, hogy vajon a bécsi pszichoanalitikus, Richard Nepalleck (Alma távoli rokona) vagy Bruno Walter tanácsára, de (heveny torokgyulladása ellenére) Mahler augusztus 25-én a hollandiai Leidenbe utazott, és felkereste Sigmund Freudot, aki éppen nyaralását töltötte. Freud 1935 elején nyilatkozott Gustav Mahler délutáni látogatásáról: „Látogatását feltétlenül szükségesnek érezte. Felesége ekkoriban felrótta neki, hogy libidóját nem éli ki vele. Nagyon érdekes beszélgetést folytattunk az életéről és életkörülményeiről. Továbbá feltérképeztük Mária-komplexusát [anyjához fűződő viszonyát] is. Bepillantottam egy zseniális férfi elméjébe. Ám kényszerbetegsége tüneteinek kulisszái mögé nem sikerült behatolnunk. Olyan volt az egész, mintha az ember egy zezzugos épü-

117 La Grange–Weiß (szerk.), *Ein Glück ohne Ruh*, 446., 1910. augusztus.

118 Uo., 449., 1910. 08. 17.

119 AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül, BHA.

120 AMW Walter Gropiusnak, [1910. 08. 23., kedd], BHA.

letbe mindössze egyetlen, mély alagutat fúrna.”¹²¹ Emlékirataiban Alma a találkozó egészen más vonatkozásait hangsúlyozza. Freud ugyanis állítólag „heves szemrehányásokat tett: »mégis hogy képes valaki ilyen állapotban magához láncolni egy fiatalasszonyt?« – kérdezte ő. Végül azzal fejezte be, hogy »ismerem a feleségét. Szerette az apját, és olyan férfit keres, csak olyan férfit szerethet, aki rá emlékezteti. A maga kora – ami magát olyannyira megrémiszi – éppen ez teszi vonzóvá felesége számára.«”¹²² Nincs arra utaló információ, hogy Alma Mahler és Sigmund Freud valaha is találkoztak volna. Freud pedig enélkül aligha ragadtatta volna magát Alma és Emil Jakob Schindler kapcsolatára vonatkozó kijelentésekre. Az pedig még kevésbé tűnik valószínűnek, hogy egy olyan betegének, mint Mahler, akivel mindössze négy órát sétálgatott egy holland kisvárosban, Freud valaha is „heves szemrehányásokat” tett volna. Bárhogy is zajlott Mahler és Freud találkozása, az bizonyos, hogy Mahlernek – legalább részben – segített a beszélgetés. „Érdekes társalgás. A szalmaszálakból gerendák lettek”¹²³ – sürgönyözött Almának augusztus 27-én.

Leidenből hazafelé eltöltött néhány napot Toblachban, aztán szeptember 3-án befutott Münchenbe, hogy a *Nyolcadik szimfónia* ősbemutatójának utolsó próbáit személyesen felügyelje. Most aztán hirtelen megbosszulta magát, hogy torokgyulladását nem kúrálta ki. Mahler állapota olyan drámaian leromlott, hogy a betegség szabályosan maga alá temette. Azonnal ágyba feküdt, de arról hallani sem akart, hogy a koncert bármi okból elmaradjon. Így hát orvosért küldetett, aki talpra állíthatja. A doktor néhány órás izzasztókúrára fogta (az eljárás Mahler korábbi lázas betegségeinél sikeresnek bizonyult). Így aztán sikerült annyira rendbe hozni, hogy szeptember 5-én (de ekkor is csak azért, mert muszáj volt) Mahler újra nekiállhatott próbálni. Barátait, akik ezekben a napokban látták, mélyen megrázta Mahler állapota. Sápadtanak,

121 Idézi Theodor Reik, *Dreißig Jahre mit Sigmund Freud* (München, 1976), 115.

122 AMW, *Gustav Mahler. Erinnerungen und Briefe*, 219.

123 La Grange–Weiß (szerk.), *Ein Glück ohne Ruh*, 451., 1910. 08. 27.

megviseltnek, kimerültnek látták. Alma szeptember 6-án érkezett meg Münchenbe. „Mahler csinos kis lakosztályt foglalt a Hotel Continentalban. És minden szobát rózsák tucatjaival borított.”¹²⁴ Sok idejük azonban nem volt egymásra, és ez Almának alighanem kapóra is jött. Mialatt Mahler próbáról próbára rohangált, Alma titkos találkát beszélt meg Walter Gropiusszal a férfi hoteljében. A tettestárs ismét Anna Moll volt, aki már augusztusban megírta a férfinak: „Szeptember elején újabb találkozóra kerülhet sor. Korábban aligha. Segíteni fogok, ahol tudok. Fel a fejjel! Gondoljon a célra!”¹²⁵

A *Nyolcadik szimfónia* szeptember 12-i ősbemutatója és a második koncert a rá következő napon hatalmas sikert arattak. Amikor felhangzott az utolsó hang, a közönség szűnni nem akaró, közel félórás tapsban tört ki. A müncheni előadások után a Mahler család Bécsbe utazott, ahol Carl és Anna Moll házában kaptak szállást. A New York-i indulásig volt még jó négy hét. Ez idő alatt Mahler a *Nyolcadik szimfónia* sajtó alá rendezésén dolgozott, illetve következő (és élete utolsó) szezonjára készült. Apósa segítségével végre tető alá hozta régi tervét is, és megvásárolt egy telket, ahol időskorában menedékre lelhet. Választása a Semmeringben fekvő Breitensteinra esett. Anna Mahler így idézi föl a történeteket: „Mahler meghallgatta, Moll megkereste. Azt mondta, ez a neki való levegő, úgyhogy megvették a birtokot.”¹²⁶ A telken Alma csak Mahler halála után két évvel építtette fel a házat, az úgynevezett Mahler-villát, amely aztán egészen 1938-ig második otthona volt.

A nagyvilág felé Alma eljátszotta a férjéért aggódó asszonyt. Szeretőjének írt leveleiben azonban kettejük közös jövőjéről ábrándozott. „Drága Walterem. Gyereket akarok tőled. Szeretni és ápolni akarlak, míg el nem jó a nap, amikor szégyen nélkül, békében

¹²⁴ AMW, *Erinnerungen und Briefe*, 223.

¹²⁵ Anna Moll Walter Gropiusnak, dátum nélkül [1910 nyara], BHA.

¹²⁶ Peter Stephan Jungk interjúja Anna Mahlerrel, videófelvétel, magántulajdonban.

és nyugalomban omolhatunk egymás karjába”¹²⁷ – ábrándozott szeptember 19-én. Időközben Mahlertől is drámaian eltávolodott. Ennek határozott jelét is adta, amikor 1910. október 8-án lányát rávette, hogy áttérjen az evangélikus hitre. Állítólag azért, mert egy katolikus barátnője rettentően kétségbeesett, amikor nem hagyták, hogy elváljék férjétől. Anna Mahler a következőképp idézi fel a történetet: „Másnap mami karon ragadott, és lutheránus lettem. Cseles, mi? Ez aztán remek!”¹²⁸ A kis Anna persze nem tudta, hogy Mama állítólagos barátnője valószínűleg sohasem létezett. Sőt a „boldogtalan házasságban élő nő” is minden bizonnyal Almát jelentette. A Mahlerrel való végleges szakítás vágya fejeződött ki abban, hogy Alma megpróbálta megmenteni lányát saját „végzetétől”. A válasz ugyanis számára több okból sem jöhetett szóba. Nemcsak azt nem akarta, hogy a bírósági eljárás során fény derüljön hűtlenségére, de különleges státuszát sem kívánta feladni. Márpedig, ha elválik, mindenképpen erre a sorsa jut. Azokban a nagypolgári körökben, ahová Alma is tartozott, az elvált nők többnyire perifériára szorultak, és sokszor olyan bánásmódban részesültek, mint a leprások. De döntésében nagy szerepet játszott a pénz is. Az utóbbi időkben – legkésőbb amerikai megbízatása óta – Mahler kimondottan meggazdagodott, feleségének pedig könnyed, gondtalan életet biztosíthatott. Ha Alma válópert indított volna, garantáltan lemondhat örökségéről vagy nyugdíjrészesedéséről. És mégis, miért hagyta volna el férjét? Az ekkoriban még jóformán ismeretlen építész, Walter Gropius kedvéért? Ebben az összefüggésben félreérthetetlen Alma fentebb idézett bonmot-ja is: minél többet teszel le az asztalra, annál értékesebb leszel számomra. Röviden: válásról szó sem lehetett. Legalábbis hivatalosan Alma nem hagyhatta el a férjét.

¹²⁷ AMW Walter Gropiusnak, 1910. 09. 19., idézi Isaacs, *Walter Gropius*, 1. kötet, 103.

¹²⁸ Peter Stephan Jungk interjúja Anna Mahlerrel, videófelvétel, magántulajdonban.

Egyre közeledett az utazás időpontja. Alma nem kevés nosztalgiaival gondolt a felkavaró müncheni napokra, a Walter Gropiusszal töltött romantikus órákra. Most – négy héttel később – a szerelmespár hosszú különlétnek nézett elébe. Alma azon morfondírozott, megoldható-e, hogy elutazása előtt még egyszer találkozzék Gropiusszal. Míg Mahler Berlinbe utazott, hogy elbúcsúzzék ottani híveitől, Alma Párizsba ment, hivatalosan azért, hogy maga is barátaival találkozzon. Valójában azonban komoly titkos előkészületeket tett, hogy randevúzhasson szeretőjével: „Október 14-én, a délelőtt 11:55-kor induló Orient expresszre szállok. A második hálókocsis vagon 13-as számú ágya az enyém. Még nem voltam benn a városban, és nem tudom, mit válaszolsz. Csak reménykedve írok a vakvilágba. Azt javaslom (ha csatlakozol), hálókocsis jegyedet Walter Groh névre állítsd ki. G. ugyanis két nappal később utazik, és előfordulhat, hogy megnézi az utaslistát.”¹²⁹ A terv sikerrel járt.

A búcsú

1910. október 25-én Mahlerék Kaiser Wilhelm II. nevű hajója befutott New Yorkba. Mahler azonnal belevetette magát a munkába. Programja hihetetlenül sűrű volt: az évad végéig hatvanöt koncertet vettek tervbe. Mindössze két nappal érkezése után Alma levelet írt Gropiusnak: „Ne fecsérelj el drága fiatalságodat, az engem illet. Ez az egyetlen dolog, ami tökéletesen boldoggá tesz. Amikor ezt újra megtapasztaltam, megéreztem, teljesen elkábultam. Szeretlek: olyan biztosan, olyan határozottan, mintha a feleséged lennék. Ha távol vagyok is, várok rád!” Sorait így zárta: „Őrizd meg az egészségedet! Tudod, hogy miért.”¹³⁰ Almában nagyon erősen munkált a szerelem. A helyzetet csak rontotta a kényszerű távollét. Még a

129 AMW Walter Gropiusnak, dátum nélkül (postai bélyegző dátuma: 1910. 10. 12.), BHA.

130 AMW Walter Gropiusnak, 1910. 10. 27., idézi Isaacs, *Walter Gropius*, 1. kötet, 104.